

• Учитель русиньского языка на Основній школї Михала Сопіры в Радвани над Лабірцём і методік русиньского языка і літературы Методічно-педагогічного центра в Пряшові – Мгр. Марек Гай із своїма школярями.

Час навчання є ту зась...

Но а є то ту зась... Перешов прекрасный час вакацій і знова наставать хвіля, коли школярі і учителі вшыткых школ распочинають новый школьскый рік. По двох місяцях одпочінку, рекреації і релаксу приходить місяць септембер, котрый уж каждый зо спомянутых добрі познать. Хотів бы ем ся зато дорогов новинок приговорити к обидвом тым школьскым групам...

Наісто в часі вакацій, дороги діточки, зажили сьте много интересного. Може сьте когось навщівили, на кого не мате час цілый рік. Є можне, же сьте ся выбрали на даякы вылеты, екскурзії, або лем так, пережили цілый тот час дома і забавляли ся різныма активітами. Так, або інакше, єдно є правда – каждый із вас ся наісто снажив пережити тот одпочінковий час штонайхосенніше і находив собі час про активіты, на котры через школьскый рік не має часу. Вірю, же і через тогорічны вакації собі многы із вас сповнили даякы дітвскы сны і же ся вшыткы спокойны, одпочинуты і здоровы вертате до школьскых лавок.

Ани тогорічны вакації ся про многых із вас, дорогы учителі, не зачали барз легко. У звязи із новым школьскым законом ся в слідуючім школьскім році распочинать інововане навчання в 2. і 6. класах основної школы і в 2. класах середніх школ. Учителям тых клас тоды прибыло іщі приготовляня новых школьскых освітних програмів, котры выходять із штатного освітнего програму про каждый тип школы. Но выгодов є наісто то, же в каждой класі собі школа може зволити такы предмети, якы сама преферує. Притім але не треба забывати ани на навчання русиньского языка, котрый ся до того часу на наших школах увсе переважно у формі неповинного предмета або у формі кружку. Новый школьскый закон і хоць приніис дакотры зміны легіслативы, але охавив можность навчати русиньскый язык і надале спомянутыма формами. Зато родічі школярів переважно другой класы, но і інших клас, будуть мати зась можность рішати, ці свого школярика приголосити або не приголосити на русиньскый язык. Вірю, же в тім рішаню не будуть вагати і свої діточки на тот предмет приголосять. Бо кідь собі не выформуєме русиньскы усвідомлену генерацію дітей, в будучности як народ пропадеме... Не забывайме на то і при тім рішаню поступайме одповідно.

Нащастя про Русинів, у минулім школьскім році ся распочало навчання і на першій русиньскій народностній школї – Основній школї А. Кралицького в Чабинах, котрой школярі успішно абсолвовали першый рік школьского навчання і тішать ся на слідуючий. Вірю, же в близкім часі буде в нашім регіоні основаных іщі веце таких школ, в котрых ся не буде забывати на будованя того русиньского освітнего і культурного фундаменту нашего народа.

Окреме бы ем ся іщі хотів приговорити вшыткым тым, котры 2. септембра 2009 першый раз у своїм жывоті

перекрочать поріг своєї школы і класы – нашым найменшым першачікам. Школа буде про вас може кус великов змінов у жывоті, но вірьте, же ся ту много-премного потрібного і интересного научіте. А наведе, ся іщі спознате із новыма сокласниками і вашыма новыма учителями, котры вас будуть в школї вести дорогов познання слідуючих девять років. Жычу вам много сил на тій вашій новій пути...

ПРИГОВОР

Тот школьскый рік буде і про мене як учителя в чімсь новым. Тым школьскым роком окрем того, же буду і надале учіти на ОШ Михала Сопіры в Радвани над Лабірцём, распочинам і діяня на позиції методіка предмету русиньскый язык і література на Методічно-педагогічнім центрі в Пряшові. Зато собі доволю курто написати дакілько пунктів, котры бы ем в слідуючім періоді плановане реалізувати і координувати.

На початок треба спомянути, же ся буде і надале продовжовати у выдаваню іновованых учебників, жебы ся учителі каждой класы мали при своій роботі о што оперти і реалізувати так години русиньского языка про школярів все интересніше. Великым проблемом, із котрым ем ся в праксі стрічав, був недостаток елементарных дідактичных помічників, як наприклад назорны рисункы при навчаню букв, настінны таблы різного тематічного заміряня на розвиток комунікації і граматіки, настінны рисункы русиньскых особностей із пописом, переглядны табличкы перебратай граматіки про каждую класу, дідактичны тесты і збіркы диктатів, організованя русиньской олімпіады, основана якоїсь формы интернетовой сторінкы про учителів і школярів, на котрій бы ся конструкторно рішали різны проблемы в навчалнім процесі, організувати школїня учителів з цілём рішаня потрібных проблемів, самособов створіня якогось мултімедіального навчалного цедечка і сконціпованя переглядной і практичної методічної приручкы із учебныма основами і штандардами предмету. Не треба забывати на координуваня і зміцніня контактів міджі школами дома і в заграничу, де ся русиньскый язык учіть. То суть лем такы основны річі, котры про зліпшіня і затрактівніня навчання русиньского языка суть потрібны. Вірю, же ведно із учителями і далшыма в освіті заінтересованыма, а главно компетентныма людьми, ся нам то подарить здобыти і так припомочі будовати русиньске школство на Словакії.

Наконец іщі раз жычу вшыткым школярям і їх учителям вшыткы найліпше до нового школьского року, много штудійных і робочих успіхів, школярям добры оцінкы а учителям такт і терпезливість в їх хосенній роботі.

Мгр. Марек Гай,

учитель русиньского языка на ОШ Михала Сопіры в Радвани над Лабірцём і методік русиньского языка і літературы МПЦ в Пряшові

Штуденты ся не мають чого бояти

(Розговор з ректором Пряшівской універзіты проф. РНДр. Рене Матловичом, ПгД. о комплексній акредітації універзіты.)

В посліднім часі по Пряшові резонує тема, ці буде мати наша метропола універзіту. На тоту горячу тему сьме побісїдовали з ректором Пряшівской універзіты, Рене Матловичом.

• Пан ректор, в тых днях ся докінчує процес комплексной акредітації високих школ на Словакії. Акредітачна комісія по аналізі Пряшівской універзіты єй запропонувала зарядити міджі высокы школы, котры не будуть належати міджі універзіты ани міджі одборны высокы школы. Што то буде значіти про штудентів?

– Комплексна акредітація є процес, котрый ся не скінчів пропозиціов акредітачной комісії. Теперь матеріал іде на міністерство школства, котре вирішить о далшій поступі. В каждом припадї ся штуденты не мусять нічого бояти. Якраз навспак. Пряшівска універзіта была барз успішна і здобула акредітацію на реалізацію 163 штудійных програмів, з того 75 бакаларьскых, 63 магістерьскых і 26 докторандьскых. Підвышыло ся чісло одборів, в котрых буде Пряшівска універзіта реалізувати габілітації і інавгурації. Покры дотеперь то могла робити в 16 одборах, теперь того чісло ся підвышыло на 21.

• Якы критерії были поужыты при аналізі Пряшівской універзіты в рамках комплексной акредітації?

– Акредітачна комісія ся рядила подля Критерій зачленіня високой школы міджі універзітны высокы школы (КЗУ), котре схвалило Міністерство школства СР 12. децембра 2007 а платять од 1. януара 2008. Оцінёваны были roky 2002 – 2007, то значіть, же критерії были знамы аж по скінчіню оцінёваного періоду. В тім припадї, подля нас, був порушений основный правный принцип *lex retro non agit*, т. є. заказ ретроактивности, який ся датує іщі з часів римского права. При оцінёваню ся поужыло 6 критерій, котры маповали уровень выскумной роботы універзіты і єй факулт, роздобыты грошы за выскумны проекты перерахованы на єдного творчого працюючого, кількость абсолвентів докторандьского штудія, выслідкы і выступы докторандів, кількость докторандів припадаючих на кількость доцентів і професорів, а наконец перераховане чісло штудентів припадаючих на кількость високошкольскых учителів з докінченым третім ступнём високошкольської освіти (ПгД.).

• До какой міры ся подарило тоты нелегкы критерії Пряшівской універзіті сповнити?

(Продовжіня на 3. стор.)

Хочете штудувати русиньскый язык?

Хто має интерес штудувати русиньскый язык і літературу од академічного року 2009/2010 на Пряшівській універзіті в Пряшові, може собі іщі дати пригласку на Факулту гуманітних і природных наук ПУ (адреса: Fakulta humanitnych a prirodnych vied, Ul. 17. novembra č. 1, 081 16 Prešov) до 15. септембра 2009. В рамках II. кола вступных экзаменів ФГПН ПУ приймає пригласку на денне бакаларьске штудіум учительства русиньского языка і літературы в двох комбінаціях: з англійськым языком і літературов, як і словацькым языком і літературов. На каждую комбінацію факулта планує прияти по 10 штудентів. Подробнішы інформації мож найти на <http://www.fhpu.unipo.sk>.

• Ректор Пряшівской універзіты в Пряшові, проф. РНДр. Рене Матлович, ПгД. Фотка: А. З.

Автор русинських учебників

Ян Гриб ся народив в роляницькій родині 4-го септембра 1934 року в бывшій селі Правривці (од 60-ых років 20. стороча – часть села Репеїв), окрес Міджілабірці. Ёго отець Янко як 18-річний тісно перед першов світовов войнов одышов за работов до угольных шахт до Америки. По 12 роках ся вернув домів і за заробены талярї купив фундуш, на яким збудовав дім прикритый бляхов. Як 30-річний ся оженив з 20-річною Анною Джуполов, з котров мав четверо дітей.

Кідь мав Янко Гриб шість років, умерла му 37-річна мати. Щастём в нещастю про четверо напівсирот было, же ся їх уяла отцёва сестра, вдовіця по загинувшім на фронті в 1. світовій войні мужови, яка їх виховала як властна матір.

Янко Гриб, народжений міджі трёма сестрами, зачав ходити до народной школы в Репеєві іші за словацького штату, котру закінчив у школьскім році 1945/1946, гражданку скінчив в Ольці в шк. році 1949/50. По абсолвованю української педагогічної школы в Пряшові (1955), в якій ся школювали учітелі про народны школы в русинських селах, і по скінчіню воєнської службы в Маріаньскых Лазнях в Чехії, выштудовав учительську апробацію український язык – словацький язык на Педагогічнім інштуті в Пряшові, який закінчив у 1964 році.

Учітелёвав на основных школах у Великій Полянї, Ублї, Ольці (директоровав і учів), Гаваю, Міджілабірцях. За свою позицію ку „Пражській яри“ і за „опортуністичны“ погляды був Окресным народным выбором – одбором школства і культуры в Гуменїм на 14 і пів рока пропущеный із школьских служб і заділений до мануального „ерка“, т. е. міджі робітників.

Лемже ніжна революція в 1989 році принесла політичны зміны, які му доволили вернути ся назад на учительську путь, а докінця учіти на старім місті – в ОШ в Ольці аж до свого пенсійного віку, до р. 1994.

Континуїтно з высшеуведженов ситуаціов Янко Гриб поставив перед себе высший ціль – помочи возродному процесу Русинів і в рамках того формованю русинських школ. Своє достойне місце нашов на полю складаня учебників русинського языка і став ся автором першых пореволючных русинських учебників про основны школы з навчанём русинського языка в системі словацького школства.

За свій 14-річний пенсійный час ся став автором і сполуавтором слїдуючїх учебників і робочїх зошитів, котры выдала Русинська оброда: *Букварь про русиньскы діти* (1994, 88 с.), *Чітанка про русиньскы діти* (1994, 56 с.), *Русинський язык про 2. а 3. класы ОШ* (1999, 89 с.), *Робочій зошит з русинського языка про 2. а 3. класы основної школы під назвов Путования за сонічком* (1999, 32 с.), *Чітанка про 3. класу основної школы з навчанём русинського языка* (1999, 52 с.), *Русинський язык про 4. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2000, 72 с.), *Робочій зошит з русинського языка про 4. класу основної школы* (2000, 48 с.), *Чітанка про 4. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2000, 88 с.), *Русинський язык про 5. класу основної школы* (2001, 128 с.), *Робочій зошит з русинського языка про 5. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2001, 64 с.), *Русинський язык про 6. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2002, 144 с.), *Робочій зошит з русинського языка про 6. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2002, 60 с.), *Русинський язык про 7. класу основної школы з навчанём русинського*

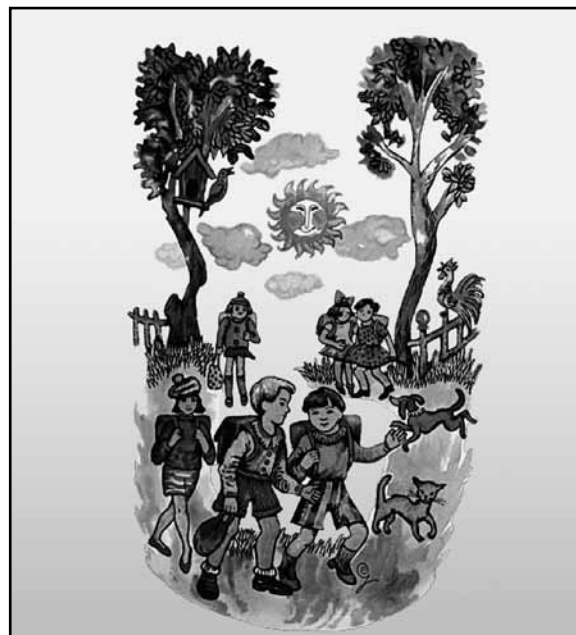
языка (2003, 120 с.), *Літературна выхова про 7. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2003, 112 с.), *Хрестоматія про 5. – 9. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2003, 136 с.). У видавательстві Русин і Народны новинки потім выдав: *Русинський язык про 8. класу з навчанём русинського языка* (2004, 128 с.), *Літературна выхова про 8. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2004, 120 с.), *Русинський язык про 9. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2005, 128 с.), *Літературна выхова про 9. класу основної школы з навчанём русинського языка* (2005, 128 с.).

За авторство высшеуведженого множества учебників про русиньскы діти обидвох ступнів основных школ їх автор Янко Гриб у септембрї 2007 року в Кракові на 3. Міджінароднім конгресі русинського языка був оцінений медайлов св. Кіріла і Мефодія.

Окрем повідженого, Янко Гриб є автором ряду далшых учебників уж про два тіпы школ, де ся учить русинський язык, але і статей, фейтонів, актуальных матеріалів з національно-культурного жывога Русинів выходной Словакії, які найчастіше публікує в *Народных новинках* і в часописі *Русин*, а статї педагогічного характеру ай в словацькых *Učiteľských novinách*.

Найвече на сердцю му лежить наймолодша генерація Русинів. Він систематічно слїдує за навчанём русинського языка в окремых школах, бере участь на літературно-декламаторьскых конкурзах *Духновічів Пряшів*, сам прикладать руку к розвою русинського школства і культуры і русинського руху вообщє. **Хоць бы ніч іншого не зробив, лем выдав высшеспоминаны і неспомянuty учебники про русиньскы школярів, до русинської культуры ся запише як особность, яка міджі першыми ся сміло взяла за діло препотребне і найхосенніше – за выбудованя педагогічного фундаменту, на яким мож ставляти просторну і якостну будову, яка бы мала послужыти як школярям, так учітелям.**

ПєДр. Марія МАЛЬЦОВСКА

РУСИНСКИЙ ЯЗЫК

про 5. класу основных школ

• **Найновшый учебник скушеного педагога і зоставителя учебників, Яна Гриба, котрый вышов на зачатку тогорічных літніх вакацій. Ілюстрація на обалці: акад. мал. Анна Гаёва.**

Писмо председови Русиньской оброды на Словеньску

Почливый пане председо Русиньской оброды!

По перечітаню Вашого выступліня на 10. Світовім конгресі Русинів, текст котрого вышов в журналі Русин, ч. 2/2009, довольте Вам написати пару слов.

Думам, же каждый з нас знає о тім, же Русинський оброді на Словакії ся подарило по ніжній революції успішно выповнити свої задачі в области культуры і сплоченьского жывога нашого народа.

Нажаль, то не мож повісти о нашім русиньскім языку, котрый чім дале тым вєце ся асімілує з боку нашого братьского народа. У Вашім выступліню говорите, же молода генерація є на 80 процент генераціов, котра не знає русинський язык ани азбуку. Думам, же то мож приписати нашым школам, де український язык був заміненый словацькым, а о учіню русинського языка, як далше пишете, рішають родічі на принципі добровольности.

Із наших медій і прєсы знаеме, же чїсло школ, на котрых ся учить русинський язык, є по 20-ых роках мінімалне, а бісїды о тім, же азбуку бы было треба замінити латиніков ростуть.

В такій сітуації, подля мене, бы може не зашкодило, кібы наши органы і інштїтуції (РОС, ІРЯК Пряшівской універзіты, Русин, Народны новинки і іншы) обсудили єдну можность, яков є заснованя білінгвалной школы (подобной словацько-руській гімназії в Снинї), на котрій бы ся діти учили, наприклад, математику, фізіку і под. по словацькы, а по русиньскы – предмети гуманітного заміряня. Тым бы знали літературный язык словацький і русинський, а попритім бы ся захранила азбука. Може таке рішіня сітуації бы успокоїло і векшыну родічів.

В припадї договору мож бы было на Міністерстві школства СР жадати закладаня таких школ на русиньскых селах і містах.

Інж. Александер ЖАТКОВІЧ, Кошіці

Познамка редакції: Тема, о котрій пише пан Жаткович є дуже актуална і боляча. Было бы добрі, кібы ся озвало вєце людей, што суть за наше народне діло і видять в закладаню русиньскых школ, в обгаєбі русинського языка і азбуки першоряду задачу вшиткых русиньскых культурно-сплоченьских інштїтуцій і обчаньских здружїнь.

Ваш голос, ваши порады, дороги чітателі, наїсто бы посунули тоту діло допереду. Треба отворено говорити на тоту тему і глядати выход із сітуації. Правдиву фразу, же будучность є в наших дітях мож заактуалізовати: **будучность русинського народа є в русиньскых школах.** Росшырьме тоту думку на платформі обчаньской діскузії.

Радо привітаеме ваши мудры і хосенны рады.

Колектив Барвінок із Камюнка быв у Сербії

На 18. – 23. августа 2009 Культурно-освітне общество „Дюра Киш“ в русиньскім селі Шід (область Войводина у Сербії) позвав знамый фолклорный колектив Барвінок із села Камюнка, Старолюбовняньского окресу, на пару выступлінь. Тот колектив робить під веджїнем Мартіна Караша, котрый ся недавно став і новым председом Світового форуму русиньской молодежи. Послїдній день колектив выступив і в далшім русиньскім селі у Войводині, конкретно в Коцурї.

29. Лемківска ватра на чужїні была успішна

7. – 8. августа 2009 русиньска організація в Польщі „Стоваришыня Лемків“ приправила на северо-западї країны, де были в рамках нещастной Акції „Вісла“ выстягованы многи Лемкы/Русины, традичний фестиваль, котрый ся все зачінає сімболічно – запалінём ватры першый день вечур. Тот фестиваль ся організує у Михалові а все мать пребогаты програм. Окрем домашніх колективів ту уж традично выступають і русиньскы гостючі колективы, скоро каждорічно зо Словакії. Того року то був Барвінок із Камюнка, Рітмус, солісты Піддукляньского умелецького народного ансамблю і Шаріш із Пряшова. Окрем культурного програму, на „ватрі“ было і ряд далшых культурных акцій.

Штуденти ся не мають чого бояти

(Закінчення з 1. стор.)

– Пряшівська універзіта почас цілого слідованого періоду сповнила три критерії (КЗУ-1, КЗУ-3, КЗУ-4). Дві критерії (КЗУ-2 і КЗУ-5) не повнила лем в 2003 р., респ. 2004, а в далшых роках їх вже сповнила. Єдине критеріум, котре ся ей не подарило сповнити, є КЗУ-6, т. є. кількість студентів в студійных програмах першого і другого ступня на перераховану кількість евідованих високошкольських учителів, котра не може перекрыти число 20. Пряшівська універзіта на кінці оціненого періоду досягла число 24, причім од р. 2007 ту видно лем позитивный тренд... Пряшівська універзіта як єдина верейна висока школа в Пряшівскім краю підвишувала кількість студентів і закладала новы студійны програмы і факулты з цілём выйти на стрічу публічному інтересу і штатній обіднавці підвишати кількість жытельства з високошкольсков освітов в регіоні. До певной міры є днесь санкціована за то, же тоты пожадавкы успокоїла і была успішнов на торгу освіты. Парадоском днешней ситуації є то, же в минулых тыжднях нас міністерство школства пожадало підвишати кількість приїманых студентів в рамках протикризových кроків.

• **Якы крокы рихтуєте, жебы ся Пряшівська універзіта утримала міжкі універзітами?**

– Чекаєме, же у згоді з платным законом нас міністерство школства вызве, абы сьме почас єдного рока направили споминаны недостаткы. По скінчіню рока пожадате акредітачну комісію, абы перевірила выслідкы приятых кроків. З того выходить, же ся мусиме пустити до выповнєваня КЗУ-6, што ся дасть досягнути комбінаціов двох кроків – підвишінем кількосты високошкольських учителів з академічним титулом ПгД. і знизінем числа приїманых студентів. Тот поступ є реальный, хоць мы бы привітали, жебы час на выповніня задач, ай з притиском на економічну кризу, був довшыи. Вірю, же політици ся к тій алтернативі поставлять одповідно.

• **Пан ректор, сьте в половині вашого періоду ректорования. Якы крокы зробило ваше веджіня, жебы Пряшів зівстав універзітним містом?**

– Сучасне веджіня універзіты, яке стоить на ей челі од августа 2007, стратегічно ся зосередило на зміцніня і зліпшіня нашого главного діятельства, яким є освіта і выскум. Не можу спомянути выштык, але хотів бы-м ся похвалити успіхами на полю міжнародной акцептації універзіты. Стали сьме ся членом найпрестижнішой сіты, котров є Европска асоціація універзіт (EUA), сьме сполуоснователями Евромедітеранной універзіты (EMUNI) як єдина висока школа із Словакії. Здобыли сьме дві выскумны центра ексцелентности. Зачінаме реалізовати великий модернізацый програм нашой інформачной, едукачной, выскумнои і соціалной інфраструктуры на основі роздобытых фінанцій із структуральных фондів ЕУ, а то в сумі 6,8 міл. євр, причім далшы проєкты маме поданы. Можу спомянути реконструкцію найвысшого штоку в студентскім интернаті і цілкову выміну виглядів, реконструкцію кухні, добудованя арєалу бывшой ОШ на ул. 17. новембра. Суть приготованы проєкты на добудованя факулты манажменту, реконструкцію тзв. старого интернату, будованя выскумного центра, як і фотоволтїчної електрарні, а готує ся і проєкт будинку православной богословской факулты. Думам сі, же выслідкы работы наших студентів, учителів і далшых робітників документує міжнародный рейтинг універзіт, котрый спрацює *CybermetricsLab CSIC* в Іспанії. В р. 2007 была наша універзіта на 2808. місцю міжкі оціненанама 6000 універзітами на світї. Подля найновшой едіції того вебметричного рейтингу з юла 2009 є Пряшівська універзіта на 1729. місцю, што значить зліпшіня о 1079 місць за два роки. В порівнаню з іншыми словацькыма універзітами сьме досягли наймаркантнішый взоступ а в словацькій уровни сьме на 7. місцю міжкі 33 высокыма школами. Єм пересвідченый, же, вдяка цілєным крокам нашой академічной громады як і техногосподарських і режіяных робітників універзіты ся нам подарить утримати Пряшову штатну універзітну міста.

Петер ЛІЧАК, „Prešovský večerník“, 19. 8. 2009
(Скоротила і переложила: **М. МАЛЫЦОВСКА**)

ВЫГОЛОШІНЯ

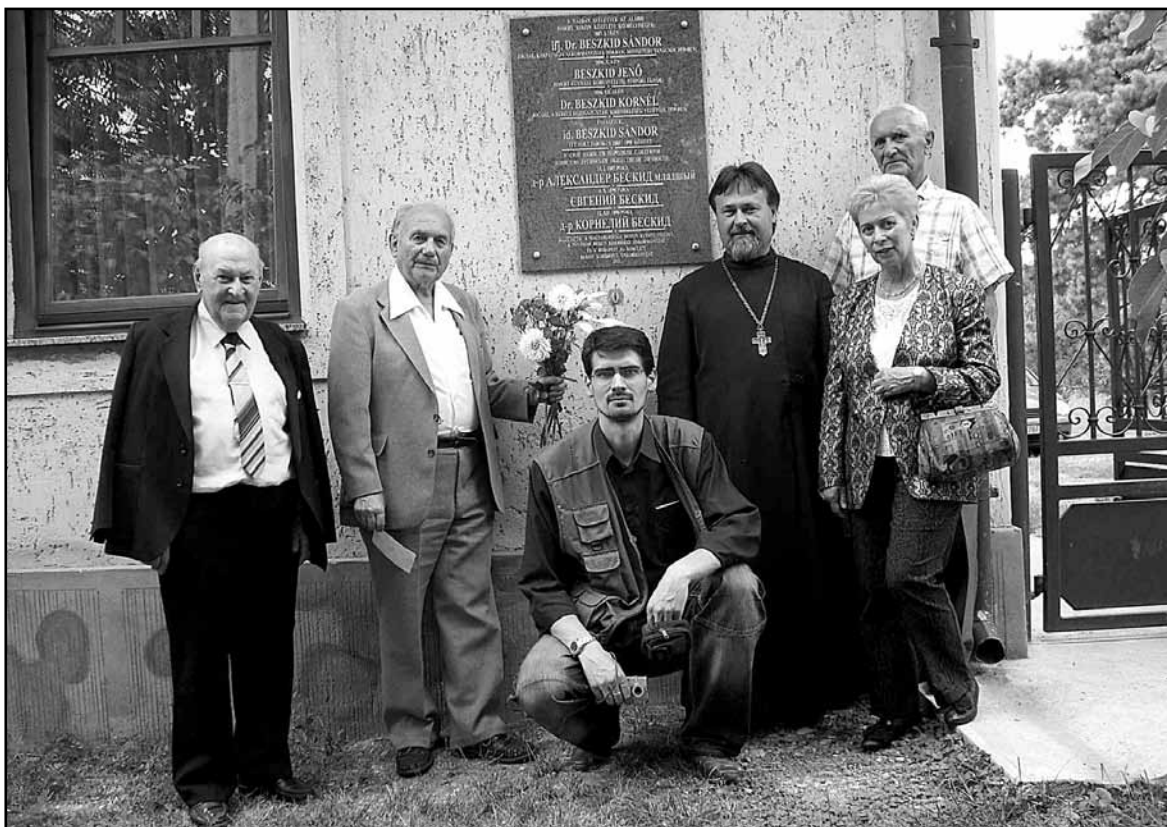
Пряшівской універзіты в Пряшові к медіалізованим інформаціям о выслідках комплексной акредітації

Пряшівська універзіта в Пряшові в сучасности не повнить уж лем єдине із шестєх критерій становленых на заряджіня міжкі універзіты – кількість студентів на єдного творивого працівника.

Тото критеріум Пряшівська універзіта сповнить в законом становленім часі, т. є. до єдного рока, і дале буде мати штатут універзіты. Выслідкы акредітації студійных програмів суть гаранціов шыршых можностей студія в 75 бакаларьсках, 62 магістерських і 26 докторандьских студійных програмах.

В Пряшові 25. августа 2009

проф. РНДр. Рене Матловіч, ПгД, ректор
(www.unipo.sk)

• Учасници екскурзії по слїдах Др. Николая Бескида і єго родины в Мадярьску. Ту суть сфотографованы перед памятов таблов Александрови, Евгенієви і Корнелієви Бескидам у селі Абауйсантов: (зліва) І. Фріцький, Г. Бескид, П. Крайняк, мол., домашній священник Евїцький, М. Сушкова і Д. Крішко.

По менше знамых пішниках за Др. Николаєм Бескидом

Нашым людем в днешніх неспокойных часах фінанчнотой кризи ся не хоче роздумовати або послушати других, кідь говорять о тім, як то было даколи, як люде ся бороли за свою національність, за свої народностны права і т. п. Про дакотрых є цілком неінтересна наша історія, ці сьме мы Русины мали даколи даякых представителів, вождів, історіків, народных діятелів одколи жыєме ту в Карпатах. Но нам то знати треба, бо як ся гварить „**Без минулого – ніт сучасного**“.

Нашы дакотры научны інституції ся тьма проблемами займають і свої выскумны работы публікують. Окрем них суть іщі і люде, котры історію нашого русиньского народу хотять познати комплетніше: нелем про своє потїшіня, но з ентузіазмом глядають, в рамках своїх можностей, новы странічки іщі непознаного нашого минулого.

Така група ентузіастів ся дала докопы і **Містна організація РОС і Общество А. Духновіча в Пряшові** зорганізовали про них акцію під назвов „**По менше знамых пішниках за Др. Николаєм Бескидом**“. Організаторы той акції, **Мгр. Петро Крайняк – підпрєдседа МО РОС в Пряшові, і Мгр. Гаврііл Бескид – прєдседа Общества А. Духновіча**, назначили стрічу на **15. августа 2009** перед кошіцькым цінтерєм, де представили ціль акції і трасу нашого путованя: **кошіцькый цінтерь, мадярьска села: Болдогкварала, Абауйсанто і Енч (Енс).**

Дорогы читателі, кідь вас заінтересовав назначеный проєкт путованя історічными пішниками за Николаєм Бескидом, прошу, придайте ся к нам і ведно попутуєме по спомянутых містах.

На цінтерю в Кошіцях є похованый **Др. Николай Бескид (1883 – 1947)** – великий Русин, історік, теолог і русиньскый діятель. Ведно з ним ту є похованый і єго брат **Др. Александер Бескид** зо своєв жєнов **Ольгов, рожєнов Фенциков**, котра была близков родинов **Евгенія і Штефана Фенциков** – барз добрі знамых визначных русиньских діятелів першой половины 20 стороча.

При гробі сьме положили букету квіток, запалили свічки і автор той статі в короткым прослові заспоминав на єго історічну і літературну роботу, котра была на хосен русиньского народу і на котру ся днесь неправом забывает. Народив ся 29. юна 1883 року в селі Болдогкварала – теперь Мадярьско. І кідь Николай Бескид своє дітинство прожыв серед мадярьской культуры, але в родині ся нігда не забывало, же суть Русины і сам ся за Русина голосив. Нераз припоминав, же народность собі чоловік не выбирать, з нєв ся родить, є дідовизнов по єго предках. Єго отець ся народив в русиньскім селі **Луків** коло Бардеєва, стрыко ся народив в русиньскім селі **Кобулніці** коло Гралоцець, прадідо ся народив в русиньскім селі **Якубяны** коло Старой Любовні. Очівісно – русиньске коріня. Николай Бескид ся за своє русинство нігда не ганьбив і гордо ся к нєму голосив. **Може бы было добрі сі од нєго взяти приклад при списованю**

людей в році 2011.

Уж почас гімназійных і теологічных студій ся Н. Бескид визначовав тужбов по познаню, штудовав і „перерабовав“ ся в історічных матеріалах. По высвячіню за священника 14. 4. 1907 року єпископом **Яном Валиєм** спочатку робив на пряшівскім єпархіалнім уряді, но і ту уж ся занимав выскумнов работов. В р. 1923 одходить до села **Лєгнава**, окр. Стара Любовня, де є справцєм парохії до р. 1928. Попри своей душпастьєрській роботі ся цілком присвячує історічным выскумам Русинів у Карпатах, визначных русиньских діятелів, карпаторуськой минулости і т. п. Немалый інтерес проявив і о особность **А. Духновіча**. І кідь ся Н. Бескид народив аж 18 років по смерти А. Духновіча, єго снага познати добрі творчосты Духновіча была тым векша. Подля Н. Бескида А. Духновіч поважовав нас Русинів за карпаторуську найзападнішу галузь великого руського народу. В Духновічовых стишках Н. Бескид читав і такы слова:

„Бо свои то за горами не чужи,

Русь єдина, мысль одна у всех в душе.“

Може і тоты слова допомогли Н. Бескидови к великоруській орьєнтації в єго поглядах на далшый вивой Русинів в Карпатах. Зато єго называли русофілом, чому ся він не спєрав. По оцінїю історічнотой і літературнотой творчосты обидвох наших русиньских діятелів мож зробити такый вывод, же кібы ся даколи наш русиньскый народ находив в небезпєці, єму може помочи лем наш найвекшыи славянський брат – народ російскый. Жаль, в послідних часах дакотры наши попередні представителі Русинів і русиньского руху мають інакшы погляды, бо їх орьєнтація є вєце на запад, як на выход.

Велику ціну мають работы Н. Бескида о історії грекокатоліцькой єпархії од ей взнику. Барз остро оцінєвав і дакотрых єпископів пряшівской грекокатоліцькой єпархії. Так напр. єпископ **Ш. Новак** був барз промадярьскый, генералный вікарь **М. Руснак** був прословацькый, єпископ **Д. Няраді** був проукраїнський а єпископ **П. Гойдіч** був зась барз прорусиньскый. Вшыткым хыбовала великоруська орьєнтація. Немало снагы выналожыв Бескид і на то, абы церковнославянський обряд в наших церквах був захованый, а то не лем у **грекокатоліків, но і у православных**, ку котрым мав барз добре одношіня.

При гробі закінчів свій выступ автор статі вызвов: **„Дай, Боже, абы русиньскый народ на заповіт Н. Бескида і на слова А. Духновіча зо стишка нігда не забыв.“**

Далше при гробі выступив Г. Бескид, котрый, як студент „Руськой гімназии в Пряшеве“ погріб своєго стрыка організовав. Припомянув, же на погробі був єпископ **П. Гойдіч**, протоєрей **Симеон Смандрай**, закладатель Руського дому **Т. Ройковіч** і далшы представителі церковных і штатных органів і множество людей знамых і незнамых, бо Н. Бескид мав велє
(Продовжіня на 4. стор.)

По менше знамых пішниках за Др. Николаєм Бескидом

(Закінчення з 3. стор.)

приятелів. При кінці навщів гробу Н. Бескида сьме минутох тиха дали му честь і вшитки ведно заспівали „Вічная память...”

При прекрасній сонячній хвилі сьме продовжували наше путованя до Мадярьска. Колись на границях в Мілгоштї было треба в колонах довго чекати. Днесь на границях ани живої душі, всягды пусто, містности про поліцайтів і цолників порожні, окна порозбиваны, може границя перекрочіти без найменшой контролі і путовати де хочете (на запад).

Перше село в нашім плані было Болдогкварала. Ту ся народив Н. Бескид, о чім свідчить біла мраморова табличка зо золотыма буквами на фарьскім будинку. В грекокатолицькій церкві якраз скінчила свята літургія, котру служив містный священник, декан Я. Горняк. Ту церьковны праздники дотримують подля нового, грегоріаньского календаря а то значить, же было свято „Успеніє Пресвятой Богородиці”. Колись в болдогкваральскій парохії вшитки церьковны обряды ся одправляли на церьковнославянськым языку і ся говорить, же село было русинське. Днесь під тиском сильной асиміляції село є цалком помадярчене і вшитки церьковны обряды ся одправляють по мадярьскы. За жывота Н. Бескида іщі так не было.

На фарьскім будинку, в котрім ся народив Н. Бескид, ся велё не змінило, лем є красно оправлений, з хрестом на передній стіні. Днука в хыжі видно заряджїня подля сучасной моды. Священник зо своёв фамелієв нас барз мило привитав і погостив. Были сьме і в храмі, де нас барз потішыв старый іконостас з прекрасныма іконами, на котры позерав іщі Н. Бескид. Село Болдогкварала є знаме і тым, же лежить під гором, на котрій в 17. сторочу мадярьска шляхта выбудовала великый замок, з котрого видно далеко на мадярьску рівнину і села. В ночі є шувні освітлений, што вытваряє прекрасны погляд на тоту природну панораму. Панове на замку рішыли в селі выбудовати підземны склады на польногосподарьскы продукты і пивніці на вино. Теплота в тых „катакомбах” 8 – 10 метрів під землёв є коло 8 ступнів, а то ці в літі, ці в зимі. Позваня до тых пивніць не было мож не прияти і доброго винка не покоштовати.

На мено Бескидовых ся ту не забывать, бо табліца з ёго меном го припоминатє все каждому, хто іде до церькви. При кінці навщів сьме на табліцу дали вінчик, поклонили ся і на памятку вшитки ведно зо священником ся выфотили. Подяковали сьме му за старостливість, же ся в селі старать о захованя памятки на родину священника Бескида.

Отця Николая Бескида – Александра як священника в р. 1885 переложыли на нову парохію до села Абауйсантова. Ту ся родічам Бескидовым народили іщі далшы трое хлопці: Др. Александер – 1887, Евгений – 1890, Др. Корнелій – 1896. Вшитки трёме Николаёвы браты были знамы як визначны русиньскы діятели а, напр. Др. Александер Бескид по припоїню Підкарпатской Руси к Чеськословенську занимав визначны штатны функції. Выменованя ёго стрыка Антонія Бескида за губернатора Підкарпатской Руси не мало ниякий вплив на ёго каьерный рост, в котрім поступив аж на віцегубернатора Підкарпатской Руси.

До села Абауйсантова сьме ся понагляли, бо священник Евіцькый о 16.00 годині мав служыти вечерню а хотіли сьме го іщі передтым застигнути дома. Подарило ся нам прийти вчас. По короткым спознаню ся зачала барз интересна бісїда нелем о родині Бескидовых, но і о грекокатолицькым храмі. Тот храм є визначный тым, же іконостас іщі в р. 1830 намалёвав малярь Йосиф Міклоші-Змії з русиньского села Словінкы, што на Спішу. Была то ёго перша векша самостана работа на новім місцю. О ёго малярську роботу був великый интерес. Свідчать о тім далшы намалёваны іконостасы в таких селах і містах, як: Шайосеґед, Здоба, Ряшов, Собош, Фіяш, Великый Сулин.

У катедралнім храмі в Пряшові іконы на іконостасі і на вітарях в бочных капличках суть ділом Міклоші-Змія. Тото є лем мала часть з великого малярського діла. Він був обдареный Богом спохностёв робити добрі і велё. За свій жывот ся ани не стиг оженити. Умер недоцінений, забытый в р. 1841. Похованый є на пряшівскім цінтерю. При вступі до храму нашы очі такой ся обернули на велику красу іконостасу. І кідь од ёго намалёваня уж перешло даз 180 років, свята на іконах на нас позерали як жывы. Нашы фотоапараты не знали котрого святого выфотографовати як першого. Было нам од той красы якось легко на душі, но сучасно і тяжко на сердцю, же на такого умельца з даром од Бога ся так легко забыло. На церьковных лавках мене интересовали пороскладаны грубы стары книжки. Едну ем отворив і збачив написаны кіріліков тексты по церьковнославянськы. На першім листі в спідній части было написане кіріліков: „Львів – 1710”. Не познам правдивый ціль того, бо вшитки церьковны обряды ся одправляють по мадярьскы. Може тоты стары церьковны книги їм припоминать недавну минолость. Настоятеля храму, отця духовного Евіцького, наша навщїва потішыла. Росповів нам о своїх старостях в парохії, но і о радостях, котрых было веце. Так наприклад, кідь нас попадя кликала до хыжы, пришов ку ним на порадку містный православный священник. По ёго одході сьме ся дізнали, же сполупраца з православныма є добра, незгод у них ніт, наживають дружно. Барзбы і у нас так было. По короткым погоціню і дружній бісїді сьме ся перед фаров і білов таблов з мрамору, на котрій суть золотыма буквами выписаны мена трёх братів Бескидовых, вшитки на памятку выфотографовали. Г. Бескид ся отцёви духовному красно подяковав за ёго старостливість і о утримованя памятки на родину Бескидовых.

Подля нашего плану было треба навщівити іщі едну грекокатолицьку парохію – в селі Енч. Там містный священник, архідекан Др. Петрашевіч, мав о 18.00 год. служыти святу літургію. На фару в Енчі сьме пришли едну годину перед зачатком св. літургії. Привитаня было барз сердечне, попадя нас такой позвала до хыжы, понукала чай, каву, воду, каждому што хоче, бо вонка ку вечеру на мадярьскій ровині теплота выступила высоко над 30 ступнів. Перше што нас интересовало і сьме ся дізнали было, же мено Петрашевіч найдеме і в пряшівській области і же познать дакотрых людей з таким меном. Великым несподіванём про нас было рішіня проекту будованя храму і фары як едного обекту. Тото нам обьяснив прямо на місцю і підкреслив великы выгоды такого рішіня і про будучіх проектантів і ставителів на наших селах і містечках. Як у послідніх двох навщівеных парохіях, так і у тій ся вшитки церьковны обряды одправляють по мадярьскы. Приближовав ся час зачатку святой літургії. Подяковали сьме за тепле привитаня, смачне погоціня і ведно одышли до храму. Попозерали на прекрасный іконостас, на бочны капличкы з історичныма образами і іконами, міджі котрыма не хыбовала ани ікона Клокочівской Божой Матери. Зачаток святой літургії був необычайный. Вшитки сьме посідали до лавок і священны святу літургію зачав Великов ектенієв словами: „Благословено ест Царство Отця і Сына...” – по церьковнославянськы. Мы такой спознали, же тот церьковнославянчина є на нашу почесть і зачали сьме співати: „Аминь”, за „Миром Господу помолимся” мы наголос співали „Господи помилуй”. І так по довгім часі в енчаньскім грекокатолицькым храмі было зась чути співати по церьковнославянськы а в крылосі при канторці помагала співати членка нашой групы М. Сушкова.

Село Енч было посліднім в нашім плані, де мы находили сліды нашой недавной історії. Хоць і церьковны обряды суть уж помадярчены, зостало ту іщі много з того, што было в часах, кідь ту жыли, Богу і народу служыли русиньскы діятели з роду Бескидовых.

Инж. Іван ФРИЦЬКЫЙ, Кошіці

• На 19. Святі культуры і шпорту в Ублї, як традично, з великым успіхом у домашніх выступила фолклорна група Ублян-Фотка: М. Дзубова.

Роде наш красный...

Так як каждый рік, так і того року сьме ся мы жытели села Убля тішыли на літо, а главно на 9. август 2009. На тот день ся в нашім селі організовала велика акція – XIX. річник Славностей культуры а шпорту. Тогорічному фестивалу дали організаторы назву **Роде наш красный...** Была то ослава нашого русиньского роду, нашого краю. Путёв ёго стародавних, але і сучасных народных співанок, танців а звыків організатор свята – Сільський уряд в Ублї хотів приспїти ку выхові главно молодого поколіня в духу гордості і почливости ку своему роду, ёго традиціям, культурі і материньскій бісїді.

Выступаючых у програмі было много, а было ся і на што позерати. Выступила домашня фолклорна група Ублянка, дїтвачій фолклорный колектив Вублянчик, домашня співачка Сімона Федоркова, фолклорна група Дуга зо Снины, співачка Домініка Прочкова зо Снины, фолклорны колективы Земплін, Зарічанка, Дукат, заспівали і Івета Світкова в допроводі Ігора Креты з Пряшова, пак далша домашня співачка – Марія Чокынова, фолклорна група Старинчанка зо Снины, Анна Порацова і Марія Мачошкова із Пряшова, Лауріч зо Стаціна. На тогорічнім святї участь взяли і гості зо загранича – фолклорна група Камелія з Ужгороду і дїтвачій колектив Джерельця Карпат тиж з Ужгороду. Вшиткы споминаны сі од публікы выслужыли великы овації, а кідь на кінцю програму заспівала ФГ Камелія, ДФГ Джерельця Карпат і ФГ Ублянка сполочну співанку „Многая літа”, люде повставали і ведно з нима співали, причім многим ся тисли слызы до очей...

Точку за святочным днём дало выступлїня вьзачного гостя – Роберта Казіка і групы Есквартет, на котру сьме са тішыли главно мы молоды, бо нас забавляла аж до скорого рана...

Мірослава ДЗУБОВА, студентка ФГПН ПУ в Пряшові

Архієпархіалный одпуст в Чірчу

22. – 23. августа 2009 в русиньскім селі Чірч, Старолюбовняньского окресу, був традичный архієпархіалный одпуст, котрый практично проходить в церквіці на Маріаньскій Горі над селом і в церкві Пресвятой Богородиці, в рамках котрого ся одбывають многы набоженьскы обряды під веджїнем домашнёго отця духовного Ярослава Поповця, котрый є заедно председом Общества св. Иоана Крестителя.

Пришли ся повінчати аж на Словакію

8. августа 2009 была унікатна свадьба нелем тым, же ся брали: Канадянка русиньского походжїня Сінді Марія Маґочі з Іром – Еймоном Джерардом О’Деом, котры жыють ведно в Паріжі. Але і зато, же мати Сінді – Марія Маґочі (роджена Чуванова) ся народила в Ольшынківі, Лабірьского окресу, а може і то было вирішалным про молодых, главно невісту. Як і то, же родічі Сінді ся тиж повінчали на выході Словакії, причім мати была Русинка а отець Американ русиньского походжїня. Также і такы суть наворотаня ся ку родному коріню. В тот день молоду пару вінчали споміджі штирех – двома русиньскы священники зо Словакії: о. Франтішек Крайняк і о. Мартін Костілник, а то у русиньскій деревяній церкві в Миролї (окр. Свідник) а свадьбяна гостина была у сканзені народной архітектуры у Свіднику. Также тот свадьба была наїсто великым зажитком нелем про молодых, їх родічів, родину, але і про приближно 80 гостів із 14 країн світа.

Русиньскы літні таборы продовжують

2. – 8. августа 2009 ся одбыв літній табор про русиньскы діти нараз на двох місцях – у Хмелёвій, Бардеёвского окресу, і в прекрасній природі Червеного Клаштора, окрес Стара Любовня. О таборы є дость великый интерес, зато тяжко было vybrати 20 дїтей, котры сі то найвеце заслужать. Але наконець были выбраны тоты, котры уж дашто зробили на культурно-народностнім полю Русинів. Про діти в таборі був приправлений богатый програм, але ани они ся не дали заганыбити своїм культурным програмом. Зато, же уж по третій раз Русиньска оброда на Словакії (РОС) приправила такой табор, патрїть ей похвала, бо без молодого поколіня далше русиньске діло пропаде.

НАРОДНІ НОВИНКИ

48 Prešov, SR. Tel.: 051/772 56 29. Передплатне на рік 8,50 €, до сусідніх штатів – 21 € або 29 \$, до загранича поштов II. кл. 39 \$ або 26 €, поштов I. кл. 44 \$ або 30 €, заплатити мож і в редакції, банковым переводом або поштовом поукажков на ч. рахунку 1386912153/0200, Všeobecná úverová banka, робочка Prešov. Регістрацне ч. MK SR 417/91, МІС 49 438. Опублікованы погляды дописователів не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на інтернеті: www.rusynacademy.sk,
<http://narodny-novynky.presov.sk>, E-mail: rusyn@stonline.sk

Rusín a ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2